

ילמד ענוים דרכו - שנה א

נזירות - חטא או קדושה (1)

הרב רן כלילי

שיטות התנאים והאמוראים לגבי נזיר

ירושלמי נדרים ב, א

"כנדרי כשרים - לא אמר כלום... כנדבותם - נדר בנזיר ובקורבן". הדא אמרה: שהכשרים נודרין? ומכיון שנדר אין זה כשר. מתניתא דר' יודה, דתני בשם רבי יודה: חסידים הראשונים מתאווין להביא קרבן חטאת לא היה המקום מספיק בידם חט, והיו נודרים בנזיר בשביל להביא קרבן חטאת.

ר"ש אומר: חוטאים היו שהיו נודרים בנזיר, שנא': "וכפר עליו מאשר חטא על הנפש" חט זה על נפשו שמנע עצמו מן היין. ואתייא דשמעון הצדיק כר"ש, דתני אמר שמעון הצדיק: מימי לא אכלתי אשם נזיר¹ אלא אחד. פעם אחד עלה אלי אדם אחד מדרום וראיתיו אדמוני עם יפה עיניים וטוב רואי וקווצותיו מסודרות תילי תילים, ואמרתי לו: בני מה ראיתך להשחית את השיער הנאה הזה? ונם לי: רבי, רועה הייתי בעירי והלכתי למלאות את השאוב מים וראיתי את הבובייה שלי בתוך המים ופחד יצרי עלי וביקש לאבדני מן העולם. אמרתי לו: רשע אתה מפחד בדבר שאינו שלך? עלי להקדישך לשמים! והרכנתיו בראשי, ואמרתי לו: בני כמותך ירבו עושי רצון המקום בישראל. עליך הכתוב אומר: "איש או אשה כי יפליא לנדר נדר להזיר לה".

ר' מנא בעי: למה לי כשמעון הצדיק אפילו כר"ש? לא אכל שמעון הצדיק חטאת חלב מימיו? לא אכל שמעון הצדיק חטאת דם מימיו? סבר שמעון הצדיק: בני אדם מתוך הקפידה הם נודרין. מכיון שנודרין **מתוך הקפדה** סופו לתהות. מכיון שהוא תוהא **נעשו קרבנותיו כשוחט חולין בעזרה**. וזה **מתוך ישוב** נדר, ופיו ולבו שווין.

נזיר ב, ב

אהא נאה - נזיר. ודלמא אנאה לפניו במצוות? כדתניא: "זה אלי ואנוהו" ... אמר שמואל: שתפוס בשערו ואמר אנאה. נזירא **מילתא דעבירה** ואמר' ליה נאה? אין, דאפילו לרבי אלעזר הקפר דאמר "נזיר חוטא" הני מילי גבי נזיר **טמא**, דאידי דבעי מיסתר דאמ' רחמנא "והימים הראשונים יפלו כי טמא נזרו" התם הוא דלמא אתי למיעבר על נזירותיה, **אבל נזיר טהור לאו חוטא קרי ביה**.

נדרים ט, ב

אמר שמעון הצדיק: מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא, אלא אחד. פעם אחת בא אדם אחד נזיר מן הדרום וראיתיו שהוא יפה עיניים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים, אמרתי לו: בני מה ראית להשחית את שערך זה הנאה? אמר לי רועה הייתי

¹ בירושלמי ל"ג "טמא", ועיין בבבלי לקמן.
כל הזכויות שמורות

דף מקורות

לאבא בעירי, הלכתי למלאות מים מן המעיין ונסתכלתי בבבואה שלי ופחז עלי יצרי ובקש לטורדני מן העולם. אמרתי לו: רשע למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך, במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה! העבודה שאגלחך לשמים. מיד עמדתי ונשקתי על ראשו, אמרתי לו: בני כמוך ירבו נזירי בישראל. עליך הכתוב אומר: "איש כי יפליא לנדור נזיר להזיר לה". מתקיף לה רבי מני: מאי שנא אשם נזיר טמא דלא אכל דאתי על חטא, כל אשמות נמי לא ליכול דעל חטא אתו? אמר ליה רבי יונה: היינו טעמא, כשהן תוהין נזירין וכשהן מטמאין ורבין עליהן ימי נזירות **מתחרטין בהן ונמצאו מביאין חולין לעזרה**. אי הכי אפילו נזיר טהור נמי? נזיר טהור לא, דאמודי אמיד נפשיה...

רבי שמעון אומר: לא נדרו בניזיר, אלא הרוצה להביא עולה מתנדב ומביא, שלמים מתנדב ומביא, תודה וארבעה מיני לחמה מתנדב ומביא, אבל בניזירות לא התנדבו - **כדי שלא יקראו חוטאין**, שנאמר: "וכפר עליו מאשר חטא על הנפש". **אמר אביי:** שמעון הצדיק ורבי שמעון ורבי אלעזר הקפר כולן שיטה אחת הן דנזיר חוטא הוי, שמעון הצדיק ורבי שמעון - הא דאמרן. ורבי אלעזר הקפר ברבי, דתניא: רבי אלעזר הקפר ברבי אומר: "וכפר עליו מאשר חטא על הנפש" וכי באיזו נפש חטא זה? **אלא שציער עצמו מן היין**. והלא דברים קל וחומר: ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא המצער עצמו מכל דבר על אחת כמה וכמה! מכאן **כל היושב בתענית נקרא חוטא. והדין קרא בניזיר טמא כתיב, משום דשנה בחטא הוא**.

תענית יא, א-ב

אמר שמואל: **כל היושב בתענית נקרא חוטא**. סבר כי האי תנא דתניא: **רבי אלעזר הקפר ברבי אומר:** מה תלמוד לומר "וכפר עליו מאשר חטא על הנפש"²? וכי באיזה נפש חטא זה? אלא שציער עצמו מן היין, והלא דברים קל וחומר: ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא, המצער עצמו מכל דבר ודבר על אחת כמה וכמה! **רבי אלעזר אומר:** **נקרא קדוש**, שנאמר: "קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו" ומה זה שלא ציער עצמו אלא מדבר אחד נקרא קדוש, המצער עצמו מכל דבר על אחת כמה וכמה! ולשמואל הא איקרי קדוש? ההוא אגידול פרע קאי³. ולרבי אלעזר הא נקרא חוטא? ההוא דסאיב נפשיה⁴. ומי אמר רבי אלעזר הכי? והאמר רבי אלעזר: לעולם ימוד אדם עצמו כאילו קדוש⁵ שרוי בתוך מעיו, שנאמר: "בקרברך קדוש ולא אבוא בעיר". לא קשיא, **הא דמצי לצעורי נפשיה הא דלא מצי לצעורי נפשיה**⁶. **ריש לקיש אמר:** נקרא⁷ חסיד, שנאמר: "גומל נפשו איש חסד ועוכר שארו וגו'"... רבי ירמיה בר אבא **אמר ריש לקיש:** אין תלמיד חכם רשאי לישב בתענית מפני שממעט במלאכת שמים.

² נזיר י"ט. "ור' ישמעאל סבר לה כר' אלעזר הקפר, דתניא: ר' אלעזר הקפר ברבי אומר מה ת"ל וכפר עליו מאשר חטא על הנפש... והא בניזיר טמא כתיב, ואנן אפילו נזיר טהור קאמרין? **קסבר ר' אלעזר הקפר נזיר טהור נמי חוטא הוא**, והיינו טעמא דכתיב בניזיר טמא, הואיל ושנה בחטא. תוספות שבעות ח. "ואם תאמר: והא לא איקרי חוטא אלא לפי שציער עצמו מן היין והשעיר אינו בא לכפר אלא על הטומאה? ויש לומר: כיון שעל ידי הטומאה בא לו שציער עצמו מן היין פעם שנייה כדאמר בניזיר "ששנה בחטא" - קרינן ביה וכפר מטומאתו. [לגבי דעת רבי ישמעאל, עיין בספרי נשא פסקא ל' - ששם הוא התנא החולק על ר"א הקפר, וסובר שלא נאמר "חטא" אלא לנזיר שנטמא.]
³ הר"ח גרס: "משום דמדכי נפשיה מטומאה" - דהיינו בגלל שפורש מטומאה, אבל מה שהתנזר מין - חוטא.
⁴ תוספות שבעות דף ח. "לרבנן, אפילו נטמא במזיד הקרבן אינו בא על החטא. דהא אפילו נטמא באונס דלאו חוטא הוי לרבנן מביא קרבן. ו"מאשר חטא על הנפש" הוי לרבנן לשון חסרון, כמו "והייתי אני ובני שלמה חטאים" וכמו: "אל השערה ולא יחטיא".
⁵ רש"י: "כאילו כל מעיו קדוש, ואסור להכחישו, דהכי משמע בקרבך קדוש, כלומר דאסור להתענות". תוס': "קדוש - הקב"ה שרוי בתוך מעיו". מהרש"א בחידושי אגדות: "שאכילת הסעודה הוא נקרא קדושה...".
⁶ כלומר כשאינו יכול לצער נפשו גם ר"א שסובר שניזירות היא קדושה - אסור. וע"פ דעת תוס' לקמן (כב.), גם בזה יש מח' תנאים (ת"ק ורבי יוסי), האם כשאינו יכול לצער נפשו מותר לו להתענות (ועי"כ פ"א אינו נקרא קדוש לכו"ע).
⁷ רש"י ורבנו גרשום: "המתענה... כמו ביום היגמל את יצחק... אי נמי גומל - לשון תגמול, שמשלים נפשו לקונו" וסוף הפסוק "ועוכר שארו" זה כאשר אינו יכול לסבול התענית. אך הר"ח והתוס' פירשו: "המונע עצמו מן התענית הוא חסיד - הגומל טוב לנפשו איש חסד".

תוספות שם

וקשיא דאמרינן בפ' החובל: "החובל בעצמו רשאי אבל אחרים שחבלו בו חייבים" ומפרש התם הא דקאמר החובל בעצמו רשאי "אמר שמואל - ביושב בתענית" אלמא משמע דשמואל קאמר דיושב בתענית לא נקרא חוטא? ויש לומר: דוודאי הוי חוטא כדאמרינן הכא מקל וחומר מנזיר, אבל מכל מקום **המצווה שהוא עושה התענית גדול יותר מן העבירה** ממה שהוא מצער נפשו, דמצווה לנדור כדאמרינן: "הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין". ומכל מקום יש קצת חטא מידי דהווא אמתענה תענית חלום בשבת דקורעין גזר דינו ונפרעין ממנו תענית של שבת ומאי תקנתיה ליתב תעניתא לתעניתיה.

הכרעת הרמב"ם ביחס לפרישות

רמב"ם הלכות דעות ג

שמה יאמר אדם: הואיל והקנאה והתאוה והכבוד וכיוצא בהם דרך רעה הן ומוציאין את האדם מן העולם אפרוש מהן ביותר ואתרחק לצד האחרון עד שלא יאכל בשר ולא ישתה יין ולא ישא אשה ולא ישב בדירה נאה ולא ילבש מלבוש נאה אלא השק והצמר הקשה וכיוצא בהן, כגון כהני העובדי כוכבים; **גם זה דרך רעה היא, ואסור לילך בה**. המהלך בדרך זו נקרא **חוטא**, שהרי הוא אומר בנזיר: "וכפר עליו מאשר חטא על הנפש" אמרו חכמים: ומה אם נזיר שלא פירש אלא מן היין צריך כפרה המונע עצמו מכל דבר ודבר על אחת כמה וכמה. לפיכך צוו חכמים שלא ימנע אדם עצמו מאלו מדברים שמנעתו התורה בלבד, ולא יהא אוסר עצמו בנדירים ובשבועות על דברים המותרים. כך אמרו חכמים: לא דייר מה שאסרה תורה אלא שאתה אוסר עליך דברים אחרים? ובכלל הזה, אלו שמתענין תמיד אינן בדרך טובה, ואסרו חכמים שיהא אדם מסגף עצמו בתענית. ועל כל הדברים האלו וכיוצא בהן ציווה שלמה ואמר: "אל תהי צדיק הרבה ואל תתחכם יותר, למה תשומם".

הרמב"ם בפירוש המשנה, הקדמה לאבות פרק ד

הפעולות אשר הן טובות, הן הפעולות השוות, הממוצעות בין שני קצוות, ששניהם רע האחד מהן יתור והאחר חיסור... ומפני שהאדם בטבעו, מתחילת בריתו, אינו לא בעל מעלה ולא בעל חיסרון... והוא התרגל בלא ספק לפעולות מקטנותו, כפי מנהג קרוביו ואנשי מדינתו, ואפשר שיהיו אותן הפעולות ממוצעות, ואפשר שיהיו מותרות או מחסרות, כמו שספרנו, ויהיה האיש הזה כבר חלתה נפשו - צריך שינהגו ברפואתו כדרך רפואת הגופות בשווה. וכמו שהגוף, כאשר יצא משוויו, נראה אל איזה צד נטה ויצא, ונעמוד כנגדו בהפכו, עד שישוב אל השוויו, וכשישתווה נסלק ידינו מאותו ההפך... ולזה העניין לא היו החסידים מניחים תכונות נפשיותיהם על התכונה הממוצעת בשווה, אלא נטו נטייה מעטה אל התוספת והחיסרון, **על דרך הסייג...** ואולם מה שעשו **החסידים**⁸ בקצת הזמנים, וקצת אנשים מהם גם כן, מן הנטייה אל הקצה האחד, כמו הצום, והקימה בלילה, והנחת אכילת הבשר ושתיית היין, והרחקת הנשים, ולבישת הצמר והשער, והשכינה בהרים, וההתבודדות במדברות - לא עשו דבר מאלה אלא על דרך הרפואה, כמו שזכרנו, ולהפסד אנשי המדינה גם כן... וכאשר **ראו הסכלים**⁹ שאותם החסידים עשו אלו המעשים, ולא ידעו כוונתם - חשבו טובות, וכיוונו אליהם, בחושבם שיהיו כמותם, והתחילו לענות גופותיהם בכל

⁸ אבות ה, ו: "וחסיד הוא האיש החכם כשיוסיף במעלה, ר"ל במעלת המידות, עד שיטה אל הקצה האחד מעט, כמו שביארנו בפרק הרביעי..." וע"ע שם ד, ד; הלכות דעות א', ה; ב, ג.

⁹ עיין בפירוש הרמב"ם למשנה בסוטה ג: "הוא היה אומר: חסיד שוטה, רשע ערום, אשה פרושה, מכות הפרושים - הרי אלו מבלי עולם" שכתב: "החכמים עליהם השלום קוראים לעצמם פרושים מחמת פרישותם מן המגרעות והתועבות והרדיפה אחרי ענייני העולם הזה שבני אדם שוגים בהם. ומגמת פניהם חיי העולם הבא ודברים נעלים. ויש מבני אדם המתקשטים עצמם בדברים אלו ומראה בעיני בני אדם שהוא פורש מדברים שפלים ומתועבים, בו בזמן שהם הם תכונותיו בעצמו. אלא שהוא פורש מהם מחמת איזה עניין מענייני העולם הזה... **שהם מוסיפין על מה שהם חייבים ומגזימים בחיצוניותם כדי לגנוב דעת הבריות**, ולפיכך נתכנו בגלל שהם מוסיפים וממאיסים בזה את התורה..."

כל הזכויות שמורות

דף מקורות

מיני עיניו, וחשבו שקנו לעצמם מעלה, ועשו טוב ובזה יתקרב האדם לה'. **כאילו ה' שונא את הגוף, ורוצה להמיתו ולאבדו.** והם לא ידעו שאלו הפעולות רעות, ושבהן תושג פחיתות מפחיתות הנפש...

מו"נ ג, מז

דברו יתעלה: **"והתקדשתם** והייתם קדשים כי קדוש אני" (ויקרא יא, מד) **אינו במשמעות טומאה וטהרה כלל.** לשון ספרא (ספרי במדבר קטו): "זו קדושת מצוות".¹⁰ כן אמרו על דברו: "קדשים תהיו" (שם, יט, ב): "זו קדושת מצוות".¹¹ לכן גם העבירה על המצוות קרויה טומאה. הוא אמר על אודות **אבות המצוות ושורשיהן** – אשר הם **עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים** (שהן בבחינת טומאה): על עבודה זרה אמר: "כי מזרעו נתן למלך – למען טמא את מקדשי" (שם, כג). על גילוי עריות: "אל תטמאו בכל אלה [כי בכל אלה נטמאו הגויים אשר אני משלח מפניכם]" (שם, יח, כד). ועל שפיכות דמים אמר: "ולא תטמאו את הארץ" וגו'.

מורה נבוכים ג, מח

כי **מי שמתנזר ממנו נקרא קדוש** (במדבר ו, ה), ודרגתו בקדושה הושוותה לדרגת כהן גדול, עד שלא יטמא אפילו לאביו ולאמו (במדבר ז, ז) כמוהו. **כל הכבוד הזה להיותו פורש מן השתייה.**

רמב"ם הלכות נדרים פרק יג¹²

מי שנדר נדרים **כדי לכונן דעותיו ולתקן מעשיו** הרי זה זריז ומשובח. כיצד? כגון מי שהיה **זולל** ואסר עליו הבשר שנה או שתיים או מי שהיה **שוגה בין** ואסר היין על עצמו זמן מרובה או אסר השכרות לעולם וכן מי שהיה **רודף שלמונים ונבהל להון** ואסר על עצמו המתנות או הניית אנשי מדינה זו וכן מי שהיה **מתגאה ביופיו** ונדר בנזיר וכיוצא בנדרים אלו **כולן דרך עבודה לשם הם.** ובנדרים אלו וכיוצא בהן אמרו חכמים: נדרים – סייג לפרישות. ואע"פ שהן עבודה, **לא ירבה אדם בנדרי איסור** ולא ירגיל עצמו בהם אלא יפרוש מדברים שראוי לפרוש מהן בלא נדר. אמרו חכמים: כל הנודר כאילו בנה במה, ואם עבר ונדר – מצווה להישאל על נדרו כדי שלא יהא מכשול לפניו. במה דברים אמורים? בנדרי איסור, אבל נדרי הקדש מצווה לקיימן, ולא ישאל עליהן אלא מדוחק, שנאמר: "נדרי לה' אשלם".

רמב"ם הלכות ערכין וחרמין פרק ח:

אע"פ שההקדשות וחרמין והערכין מצוות וראוי לו לאדם **להנהיג עצמו בדברים אלו כדי לכופף יצרו** ולא יהיה כילי ויקיים מה שצוו נביאים "כבד את ה' מהונך", אעפ"כ אם לא הקדיש ולא העריך ולא החרים מעולם אין בכך כלום הרי התורה העידה ואמרה "וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא". לעולם לא יקדיש אדם ולא יחרים כל נכסיו, והעושה כן עובר על דעת הכתוב

¹⁰ קדושה – לשון הבדלה, שע"י חיוב תרי"ג מצוות הובדלנו משאר העמים שחיובו בשבע מצוות בלבד.
¹¹ הרמב"ם בסה"מ שורש רביעי מסביר שהוראות אלו אינן באות לחייב מצווה חדשה, אלא להדגיש את המחויבות לכל המצוות שציווה: "אומרו: "קדושים תהיו"; "והתקדשתם והייתם קדושים" – הם ציווין לקיים כל התורה. כאילו יאמר: **היה קדוש בהיותך עושה כל מה שצויתך בו ונזהר מכל מה שהזהרתך ממנו.** ולשון ספרא: "קדושים תהיו – פרושים תהיו". רוצה לומר הבדלו מן הדברים המגונים כולם שהזהרת אתכם מהם". לעומת הרמב"ן בתחילת פרשת קדושים מנה את מצוות "קדושים תהיו" כמצוות עשה שלא להתבוסס בחומריות גם כשהיא מותרת, אלא לפרוש גם מהמותר. אולם גם לפירושו אין מצווה זו מדברת על חובת הטהרה מטומאה.

¹² עיין עוד מו"נ ח"ג, מ"ח.

כל הזכויות שמורות

דף מקורות

שהרי הוא אומר "מכל אשר לו" ולא כל אשר לו כמו שבארו חכמים. **ואין זו חסידות אלא שטות** שהרי הוא מאבד כל ממונו ויצטרך לבריות ואין מרחמין עליו. ובזה וכיוצא בו אמרו חכמים: חסיד שוטה - מכלל מבלי עולם. אלא כל המפזר ממונו במצוות אל יפזר יותר מחומש ויהיה כמו שצוו נביאים מכלכל דבריו במשפט בין בדברי תורה בין בדברי עולם. אפילו בקרבנות שאדם חייב בהן הרי חסה תורה על הממון ואמרה שיביא כפי מסת ידו קל וחומר לדברים שלא נתחייב בהן אלא מחמת נדרו שלא ינדור אלא כראוי לו, שנאמר: "איש כמתנת ידו כברכת ה' - להיך אשר נתן לך".

האיזון שבתורה ע"פ הרמב"ם

קדושה וחסידות - הקדמה למשנה תורה

ספר חמישי - אכלול בו מצוות של ביאות אסורות ומצוות של מאכלות אסורות, לפי **שבשני עניינים האלו קידשנו המקום והבדילנו מן האומות**, בעריות ובמאכלות אסורות, ובשניהם נאמר: "ואבדיל אתכם מן העמים" "אשר הבדלתי אתכם מן העמים", וקראתי שם ספר זה "ספר קדושה".

הלכות מאכלות אסורות סוף פרק יז

וכל הנזהר בדברים אלו, **מביא קדושה וטהרה יתירה לנפשו**, וממרק נפשו לשם הקב"ה, שנאמר: "והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני".

הסתירה ברמב"ם

מורה נבוכים ג, ח-ט; ג, נא; ב, מ

לפיכך נחלקו דרגות בני האדם. יש אנשים השואפים תמיד להעדיף את הנכבד ביותר ולחזור לקיום נצחי בתוקף צורתם הנכבדה. (אדם כזה) לא יחשוב אלא על תפיסת המושכל והשגת דעה נכונה לגבי כל דבר והידבקות בשכל ה-להי השופע עליו, אשר ממנו באה לידי מציאות אותה צורה. כל אימת שמניעים אותו דחפי החומר **אל זוהמתו וחרפתו הידועה הוא כואב על מה שהסתבך בו ומתבייש ונבוך בגלל מה שהוא מתנסה בו**. הוא שואף **להמעיט חרפה זאת** ככל יכולתו ולהישמר ממנה בכל דרך... **כל דחפי החומר בעיניהם חרפה, רע, וחסרונות הכרחיים**, ובמיוחד חוש המישוש שהוא חרפה לנו - כפי שמציין אריסטו - ובגללו אנו מתאוים לאכילה, שתייה ומשגל. כי ראוי למעט בזאת ככל האפשר, **לעשותו בהסתר ולהצטער על עשייתו, להימנע מדבר על כך, לא להרחיב דברים עליו ולא להתקבץ לשם עשיית דברים אלה**. אלא על האדם לשלוט בדחפים אלה כולם, למעט בהם ככל יכולתו, ולא ייאוו להם אלא במידה ההכרחית. כתכלית לעצמו עליו לקבוע את תכלית האדם באשר הוא אדם, כלומר תפישת המושכלות ולא יותר. החשובה והנאצלת ביותר שבהם היא השגת ה-לוה, המלאכים ושאר מעשיו במידת היכולת. אנשים אלה הם אשר עם ה-ל, אינם משים ממנו...

החומר הוא חציצה גדולה המונעת את השגת הנבדל כפי שהוא, אף אם הוא החומר הנכבד והצלול ביותר... על אחת כמה וכמה החומר האפל העכור הזה שהוא החומר שלנו. לכן **כל אימת שמבקש שכלנו להשיג את ה-לוה או את אחד השכלים (הנבדלים), נמצאת החציצה הגדולה חוצצת בינו ובין זה**. לכך רומזים כל ספרי הנביאים, באומרם שיש חציצה בינינו לבין ה-ל והוא מוסתר מפנינו על ידי עננים או על ידי חושך או על ידי ערפל או על ידי עבים, או רמז מעין זה לכך שאין ביכולתנו להשיגו בגלל החומר...

האדם **שהשגתו שלמה, ששכלו ממשיך להיות עם ה-ל תמיד, תהיה ההשגחה עליו תמיד**. אך האדם שהשגתו שלמה שבמשך זמן מה התרוקנה מחשבתו מה-ל, ההשגחה עליו תהיה רק בשעה שהוא חושב על ה-ל, ותסור ממנו בשעה שהוא

דף מקורות

עסוק (בעסקיו)... לכן נראה לי שכל מי מבין הנביאים או המעולים השלמים שפגעה בו רעה מרעות העולם הזה, **לא פגעה בו אותה רעה אלא בשעת הסחת הדעת ההיא**. ולפי מידת **אורך** אותה הסחת הדעת, או **שפלות** הדבר שבו התעסק, **יהיה גודל הצרה**. אם כך הדבר, נפתר הספק הגדול שעורר את הפילוסופים לשלול את ההשגחה האלוהית מכל פרט מפרטי האדם ולהשוות בינם ובין פרטי שאר מיני בעלי החיים (שאינם מושגחים אלא השגחה מינית). הראיה שלהם לזאת היתה שבמעולים הטובים פוגעים פגעים גדולים. והנה התברר הסוד, אפילו לפי מה שדעותיהם מצריכות. השגחת ה-ל יתעלה מתמדת על מי שיש לו השפעה ההוא המסור לכל מי שמשתדל להשיגו. כאשר מחשבתו של אדם, השגתו את ה-ל יתעלה בדרכים האמיתיות ושמתו במה שהשיג (כולן) זכות, לא ייתכן כלל שיפגע באדם מן ממיני הרעות, כי הוא עם ה-ל וה-ל עמו. אבל **כאשר הוא סר ממנו יתעלה ויש אז חציצה בינו ובינו - אזי הוא חשוף לכל רעה המזדמנת לפגוע בו...** עליך לדעת אם הטוען לתורה זאת הוא השלם שקיבל אותה בהתגלות או שזה אדם שהתיימר וייחס דברים אלה לעצמו. הדרך לבחון זאת היא **להתבונן בשלמותו של האיש ההוא** ולעקוב אחר מעשיו, להסתכל בדרך חייו. הסימן המובהק ביותר הוא שהוא **מרחיק מעצמו את ההנאות הגופניות ובז להן**. כי זאת הדרגה הראשונה של החכמים, כל שכן הנביאים. זאת בעיקר באשר לחוש שהוא חרפה לנו, כפי שציין אריסטו ובמיוחד זוהמת הַבְּיָאָה.

מו"נ ג, לג

הַטְּהֵרָה והקדושה אף הן ממטרות התורה, כלומר, נטישת המשגל, **הימנעות ממנו או המעטה בו ככל האפשר**, כמו שאבהיר. מפני שהוא יתעלה ציווה לקדש את האומה לקבלת התורה ואמר: "וקדשתם היום ומחר". הוא אמר: "אל תגשו אל אשה". הרי שאמר מפורשות **שהקדושה היא נטישת המשגל**.
כן אמר במפורש **שהימנעות משתיית יין - היא קדושה** באומרו על הנזיר: "קדש יהיה".

סיכום הנלמד

- א. יש סתירה בפסוקים: "וכיפר עליו מאשר חטא על הנפש" - "קדוש יהיה".
- ב. יש מח' תנאים ואמוראים האם הנזיר - וכל המתענה - "חוטא" (שמואל, ע"פ ר"א הקפר ברבי ולדעת אביי אף ר"ש ושמועון הצדיק סוברים כן) או מותר (רבי יהודה) או "קדוש" (רבי אלעזר).
- ג. **הרמב"ם** פסק (באופן מפתיע, שהרי הוא נלחם בכך שעוה"ב ללא גוף) כדעת התנאים שניזירות היא מעשה של חטא. הרמב"ם "פרוגופני" - הקב"ה לא שונא את הגוף.
- ד. הסיבה - התורה מאוזנת ונותנת את הדרך הרצויה לשלמים - לאזן את כוחות הגוף כך שישירת את הנשמה ולא לדכא אותה.
- ה. אמנם במצב בו האדם חולה בנפשו ויצריו מתגברים ונפשו אינה מאוזנת - התירה התורה את הנזירות ואת ההקצנה - כתרופה, עבירה לשמה, שלב ביניים על מנת להגיע לאיזון הרצוי. וכיוון שיש מצב שהחברה אינה מאוזנת - דרך החסידים להקצין מעט לצד השני על מנת לשמר את האיזון הפנימי הראוי. כי לא האיזון המעשי עיקר אלא האיזון הפנימי הנפשי.
- ו. וזה כשמואל שסבר שניזירות ותענית זהו חטא אבל "חובל בעצמו רשאי" בתענית. וכפי' התוס' שאע"פ שזה חטא אם זה בא כתרופה למצב נפשי מקולקל - מותר.
- ז. בתורה עצמה יש התחשבות ליצריו הבסיסיים של האדם והקצנה מעט לצד החסידות - על מנת לתת את האיזון הפנימי הראוי.
- ח. לכן עצם ההליכה במצוות התורה וסייגיה זוהי "קדושה", וכן אם נפשו חולה ומשתמש בניזירות - נקרא חסיד וקדוש. **וא"כ הרמב"ם עונה לצריכותא בגמ' בתענית באופן אחר: הוא קדוש כשהוא חולה וזקוק לתרופות כי זה מכוון אותו לאיזון התורה שבו יש קדושה. וזה ההסבר לשמעון הצדיק שלא אכל מקרבנות נזיר מלבד אותו נער שעשה זאת כתגובה לתאוות היצר.** (כיוון נוסף: אנו כחברה מצווים להתייחס אליו כקדוש כדי לחזק אותו לשמור על נזירותו.)

דף מקורות

- ט. הרמב"ם סותר את עצמו: ביסודות אמונה אחרים, כמו בנבואה, השגחה ועוד - הגוף ופעילות הגוף אינה "קדושה" אלא חציצה מהרוחניות! ועל כן יש להתבייש מפעילות הגוף ולהצטער עליו. הרמב"ם במורה מתייחס להתנזרות מהיין כ"קדושה" ולא כריפוי זמני למצב לא מאוזן!
- י. האם יש מי שפסק כרבי אלעזר שנקרא קדוש?